



↑ Text a foto:  
Vojtěch Pavelčík

*Při vyslovení slova „Veligrad“ asi téměř každého hned napadne spojení s nejvýznamnějším moravským poutním místem Velehradem. Současný Velehrad a historický Veligrad však není totéž. Následující řádky vás provedou po pozůstatcích někdejšího velkomoravského hradiště, které se rozkládalo v místech současného Starého Města a Uherského Hradiště. Právě zde se totiž velkomoravský Veligrad pravděpodobně nacházel...*



# Hradiště VELIGRAD



↑ *Budova památníku Velké Moravy ve Starém Městě „Na Valách“.*

← *Budova památníku Velké Moravy doslova vyrostla nad základy velkomoravského kostela z 9. století.*

Ve **Starém Městě u Uherského Hradiště** a v jeho okolí byly pozůstatky na velkomoravské, ale i předslavanské osídlení náhodně objeveny již v 19. století. Skutečně seriózní archeologický výzkum této lokality však započal až v roce 1948 s příchodem pracovníka Slováckého muzea v Uherském Hradišti dr. Viléma Hrubého a jeho týmu. Postupně byly na několika lokalitách objeveny a prozkoumány pozůstatky velkomoravských staveb a přilehlých pohřebišť. Na archeology však čekal těžký úkol. Na rozdíl od slovanského hradiště v Mikulčicích (Turista č. 3/2013) neleží dnes dávný Veligrad v otevřené krajině, ale pohltila jej novodobá zástavba Starého Města a Uherského Hradiště. Přesto je možno přímo ve městě navštívit několik velice zajímavých lokalit s památkami na velkomoravské osídlení. Většina z nich se nachází přímo na území měst a lze je tedy obejít pěšky během jednoho dne (vyjma kostela v Modré). Pokud ale vyrazíte na výlet na kole, tak to zvládnete jistě i s tou nedalekou

Modrou. Jako první navštívte expozici památníku Velké Moravy ve Starém Městě v lokalitě zvané „Na Valách“. Zde si uděláte ucelenou představu o historii Veligradu i o někdejší podobě krajiny i samotného hradiště. Informace o otevírací době naleznete na webu Slováckého muzea – [www.slovackemuzeum.cz](http://www.slovackemuzeum.cz). Všechny popisované lokality zobrazuje mapa KČT č. 89–90.

## **Staré Město – Na Valách**

GPS: 49°4'42.489"N  
17°26'37.300"E

Místo se nachází přímo v centru Starého Města na nevelkém návrší. Na jaře 1949 byly právě zde objeveny základy kostela o rozměrech asi 8,5 m x 7,5 m. Šlo o jeden z nejvýznamnějších archeologických objevů 20. století, uskutečněný na našem území. Jednalo se totiž o pozůstatky kamenné církevní stavby z období před příchodem Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu. Až do tohoto objevu se předpokládalo, že naši nejstarší křesťané žádnou





↓ Zbytky základů velmožského paláce na lokalitě „Na Dědině“.  
V pozadí kostel sv. Michaela Archanděla a kaple sv. Jana Křtitele.



církevní architekturu neznali, případně že budovali stavby pouze dřevěné. Nepředpokládalo se, že by na našem území stály kamenné církevní stavby již před příchodem misionářů z Byzance. V okolí kostela bylo prozkoumáno kolem 2000 hrobů. Přímo nad vykopávkami později vyrostl památník Velké Moravy s expozicí, jenž začal sloužit veřejnosti v roce 1969. V téměř roce byla lokalita prohlášena národní kulturní památkou. Objekt památníku prošel v letech 2008–10 celkovou rekonstrukcí a dnes v něm můžete zhlédnout poutavou multimediální expozici věnovanou velkomoravskému osídlení Veligradu.

### Staré Město – Na Dědině

GPS: 49°4'29.370"  
N 17°27'1.212"E

Lokalita se nachází přímo u hlavního silničního průtahu městem. Tvoří ji hřbitov s kostelem sv. Michaela Archanděla a kaplí sv. Jana Křtitele. Na počátku 9. století se zde zřejmě nacházela rybářská osada, později tu vyrostla poměrně rozměrná kamenná stavba, zřejmě sídlo místního velmože. Právě základy tohoto objektu byly objeveny a prozkoumány v letech 1981–88 a dodnes si je můžete v prostoru hřbitova prohlédnout. K velmožskému paláci náležela i rotunda, vystavěná z lo-

mového kamene a pálených cihel. Na jejích rozvalinách byl však ve 13. stol. postaven právě kostel sv. Michaela Archanděla, v jehož základech jsou zbytky velkomoravské rotundy dodnes patrné. Kaple sv. Jana Křtitele pochází sice až z poloviny 12. stol., ale i na její stavbu byl použit materiál z tehdy již rozvaleného velmožského paláce.

### Staré Město – Na Špitálkách

GPS: 49°4'19.335"N  
17°25'44.001"E

Tato lokalita se nachází na okraji Starého Města na ostrožně, nad ně-



↑ V expozici památníku naleznete i velice přehledný model pravděpodobného původního vzhledu hradiště. Vyznačeny jsou dochované objekty.

kdejšími rameny řeky Moravy. Špičatky jsou dnes obklopeny stavebními dvory a nacházejí se uprostřed průmyslové části města. Při těžbě písku zde byly v roce 1949 objeveny tři kostrové hroby. Při další strojové těžbě písku bylo několik hrobů zničeno a odtěžena byla i jižní polovina základů velkomoravského chrámu. Teprve pak následoval archeologický průzkum, jenž odhalil dalších 38 hrobů s milodary. Chrám měl rozměry 18,5 m x 8 m a stál na strategickém místě v blízkosti brány vnějšího opevnění Veligradu.

### Uherské Hradiště – Sady

GPS: 49°3'31.023"N

17°28'9.950"E

Lokalita Sady se sice nenachází přímo v prostoru Starého Města, je potřeba „vycestovat“ do přilehlého Uherského Hradiště, ale návštěva opravdu stojí zato. Archeologický

průzkum zde probíhal v letech 1959–63, nalezeny byly základy členitého velkomoravského chrámu o rozměrech 23 m x 16 m, který se nacházel na ostrožně nad dnes již zaniklým korytem řeky Olšavy. Vystavěn byl zřejmě na přelomu 8. a 9. století a jedná se pravděpodobně o nejstarší zděnou církevní stavbu nacházející se severně od Dunaje. Chrám byl postaven na půdorysu řeckého kříže a později k němu přibyl kostel s apsidou. Vzhled chrámu lze odvodit z odhalených základů stavby, úlomků dlaždic, barevných sklíček, malovaných omítek a kousků mramoru. V areálu byly nalezeny zbytky podzemní hrobní kaple a západně od chrámu pak zbytky baptisteria (křtitelnice). V okolí se nacházelo téměř 90 hrobů. Na severní straně areálu se dochovaly pozůstatky několika srubových staveb, na opačné pak stála 36 m dlouhá srubová

stavba, v níž byla nalezena kostěná písátka – stily, určená k psaní do voskových tabulek. Vzhledem k velikosti a dispozici areálu bývá lokalita často spojována s působením byzantské misie.

### Modrá – Na Díle

GPS: 49°6'14.564"N

17°24'23.980"E

Ves Modrá se nalézá asi 5 km severozápadně od Starého Města, přímo v sousedství poutního Velehradu. Již v roce 1911 zde byly nalezeny základy velkomoravského kostela, na jehož archeologický výzkum se muselo počkat až do let 1953–54. Na přelomu tisíciletí pak vyrostla vedle zbytků kostela jeho hypotetická rekonstrukce. V Modré byl v nedávných letech také zbudován velice pěkný velkomoravský skanzen, o kterém přinesl informaci Turista č. 6/2013.



↑ Základy členitého velkomoravského chrámu na lokalitě „Sady“ na ostrohu nad Uherským Hradištěm. V pozadí hřeben Chřibů.